

tip ve şairlerin hayatına dair bilgilerle biyografi sayısı bine yaklaşmıştır.

İnbâhü'r-ruvât'ta tabakat, siyer, tarih gibi konulara dair yirmiden fazla kaynaktan faydalanılmıştır. Müellifin Kahire, İskenderiye ve Kıft'taki hocalarından aldığı bilgilerle Mısır-Suriye arasında yaptığı yolculuklardaki müşahedeleri ve Halep'te Eyyûbîler'in veziri olarak görev yaparken çeşitli ülkelerden kendisine gelen mektuplardan edindiği bilgilerin kitapta önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Eser, başka kaynaklarda bulunmayan bazı bilgileri ve günümüze ulaşmamış kitaplardan nakilleri de içermektedir. Müellif söz konusu ettiği şahıslara dair bilgi ve rivayetleri değerlendirip eleştirmiş, özellikle çağdaşları ve bunların eserleri hakkında görüşlerini belirtmiştir. *İnbâhü'r-ruvât* Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim tarafından neşredilmiştir (I-III, Kahire 1369-1374/1950-1955; IV, 1393/1973; I-IV, Kahire 1406/1986). Nâşir, I. cilde, müellifin hayatı ve eserleriyle *İnbâhü'r-ruvât*'ın nüshaları hakkında bilgi veren uzunca bir giriş eklemiştir (s. 5-34).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruvât*; ayrıca bk. neşredenin girişi, I, 5-30; a.mlf., *İhbârü'l-'ulemâ*, s. 113; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba*, XII, 46; Sü-yûtî, *Buğyetü'l-uvâ't*, II, 212; *Keşfü'z-zunûn*, I, 170; Brockelmann, *GAL*, I, 325; *Suppl.*, I, 559; a.mlf., "Kiftî", *IA*, VI, 677-678; C. Zeydân, *Âdâb*, III, 74; Mustafa Cevâd, "İnbâhü'r-ruvât 'alâ enbâhi'n-nühât", *MMİr.*, IV/2 (1375/1956), s. 676-694.

MEHMET TÜRKMEN

İNİSİAT

(الإنسباط)

Sâlikin ruhen rahatlaması
ve mânevî neşe içinde bulunması,
bir çeşit vecd ve cezbe hali
(bk. KABZ).

İNCE MİNARELİ MEDRESE

Konya'da
şehir merkezinde
Selçuklu devrine ait dârülhadis.

Konya'da avlusunun üzeri kubbeye örtülü üç medreseden biri olan yapı bânisinden dolayı Sâhib Ata Dârülhadisi adıyla da anılmaktadır. Medreseye bitişik olarak yapılan mescidin cephe üzerinde yer alan sırlı tuğlalarla süslenmiş minaresi yapıya İnce Minareli adının verilmesine sebep olmuştur. Aslında iki şerefeli olan minare binaya nisbetle oldukça yüksek ele alınmıştı. 1901 yılında yıldırım düşmesiyle

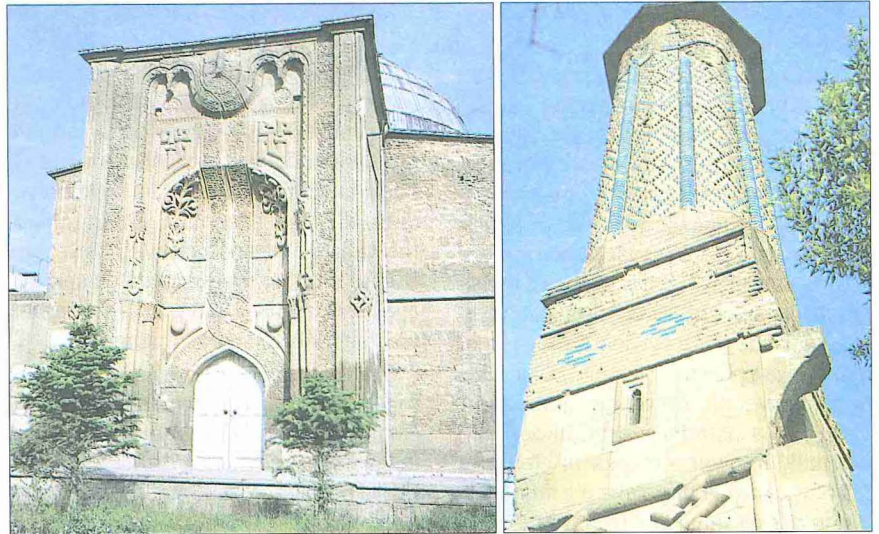
önce birinci şerefeden yukarısı, daha sonra da şerife yıkılmıştır. Bugün mescid de yıktırılmış olup sadece medreseyle ortak olan kible duvarında mihrabı kalmıştır. Bina, mescidle birlikte Selçuklu Veziri Sâhib Ata Fahreddin Ali tarafından yaptırılmış, vakfiyesi 663-679 (1265-1280) yılları arasında yazılmıştır. Vakfiyenin 663 (1265) tarihli kısmında yapıdan açıkça bahsedildiğine göre medrese, mescid ve minare bu tarihten önce yapılmış olmalıdır (Bayram – Karabacak, sy. 13 [1981], s. 39). Mimarı ise taçkapı üstteki iki madalyon içinde adı yazılı olan Kölük b. Abdullah'tır.

Gayet güzel ve süslü taçkapı, cephenin ortasında 5,45 m. kadar dışa taşan bir kütle önünde yer almaktadır. Klasik formların dışında oluşuyla dikkat çeken kapı, Anadolu'da Selçuklu döneminde yapılmış en ihtişamlı taçkapılardan biridir. Dışta köşelerde iri bir düğümle bağlanan üçlü kaval silmelerle, cephede ise kıvrık dallı rûmilî, geometrik, Feth sûresinin yazılı olduğu kitâbe kuşağından oluşan üç bordürle iki yandan sınırlanmıştır. Bordürlerin üstten kesilerek devam etmemesi kapının yukarıdan eksik olduğunu açıkça göstermektedir. Özellikle bugün başlangıcı ve sonu eksik olan bu kitâbe şeridinde üstte sûrenin 6. âyeti bitmeden yazı kesilmekte, diğer tarafta ise 10. âyetin son kısmı ile yazı aşağıya dönerek devam etmekte ve 13. âyetin bitimiyle sona ermektedir. Altta sivri kemerli açıklığa sahip olan kapının iki yanında, kapı perva-

zı biçiminde başlayıp kemer üstünde bir düğüm yaptıktan sonra saçığa ulaşan ve saçak önünde de bir çıkıntı yaparak düğümlenen diğer kitâbe şeridinde ise sülüs hatla kabartma halinde Yâsîn sûresi yazılıdır. Bu kitâbede de sûrenin 3. âyetinden ilk kelime eksik olarak başlayan yazı üstte kesilmekte ve birkaç âyet sonra tekrar devam edip 31. âyetle bitmektedir. Simetriğine göre biraz yukarıda kalan son bölümde aslında bir iki âyet daha mevcut olmalıdır. Özellikle üstte sûrelerin eksik oluşu, saçığın daha yüksek olduğunu ve yazı şeritlerinin de saçak altında dönerek devam ettiğini göstermektedir.

Kemer köşe dolgularında boş bırakılan kabarık yüzeylerde birer iri kabara vardır. Üstte iki yanda bitkisel dolgulu bordürle sınırlanan köşelerde yivli çıkıntılı kaide-ler üzerinde birer iri enginar kabartması kavsaranın köşelerini dolgulamaktadır. İç köşeler altta üçlü sütunçelerle yumuşatılmıştır. Bunların içte yer alanları bitkisel süslemeli olup çift sıralı yapraklarla süslenmiş başlıklara sahiptir. Diğer iki sütunçe ise palmetlerle süslenmiştir ve gövdeleri aşağıdan yukarıya doğru genişlemektedir. Kapının iki yanında yer alan ince uzun nişler sivri kemerli olup geometrik geçmeli bir bordürle çevrelenmiştir. Üstte iki yanda kıvrık dallı rûmilî alan içinde yer alan iri geçmeli kaval silme yukarıda kabarık bir yaprakla nihayetlenir. Daha yukarıda düğümlü geçmeli bir bordür üstten içe dönerek ikişer kemerli bi-

İnce Minareli Medrese'nin taçkapısı ile minaresi – Konya

rer alan oluşturur ve ortadaki çıkıntılı yazı alanına ulaşır. İki kemerlerin altı sade olup ortalarına içinde mimarın adının yazılı olduğu madalyonlar yerleştirilmiştir. Daha aşağıda ise iri düğümlü geçmelerden oluşan birer kompozisyon yer almaktadır. Bunların etrafını çevreleyen bitkisel bordür aşağıda birleşerek alttaki bitkisel süslemeli sütunçeye doğru uzanmaktadır.

Yapının taçkapısından 3,90 × 3,70 m. ölçülerindeki çapraz tonozlu giriş holüne, buradan da sivri kemerli bir kapıdan geçilerek üzeri kubbeye örtülü avluya ulaşılır. Cepheden bakıldığında farkedilmeyen bu çapraz tonozlu giriş holü binanın esas eyvanına karşılık teşkil etmek üzere inşa edilmiştir. Avlu kenarları 10,80 m. ölçüsünde kare bir alana sahip olup ortasında şadırvan bulunur. Avlunun üzerini örten kubbeye, her biri dört üçgenden oluşan yelpaze biçiminde düzenlenmiş üçgenlerle geçiş sağlanmıştır. Üçgenlerin etrafı, mavi zemin üzerine lâcivert çinilerden kesilmiş palmetlerin üst üste sıralanmasından oluşan bir şeritle çevrelenmiştir. Bugün camekânla örtülmüş olan kubbenin tepesinde vaktiyle çok büyük bir aydınlık fenerinin yer aldığı eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır.

Diş yapısı taş olan binanın içi tuğladır. Kubbe firuze, kahverengi ve lâcivert renklerdeki sırlı tuğlaların sonsuz geometrik motifler oluşturacak şekilde dizilmesiyle süslenmiştir. Sırlı tuğlaların dikine sıralanması ile oluşturulan iç içe geçmiş zikzaklar ve baklavalı kilim motiflerini andırmaktadır. Kubbe kasnağını çeviren geniş şerit üzerinde de firuze renkli çinilerden örgülü küfi yazı ile "el-mülkü lillâh" ibaresi tekrarlanmıştır. Karatay Medresesi'ne göre çok sadeleştirilmiş olan bu iç mekân taçkapının zenginliğiyle âdeta tezat teşkil eder.

Girişin tam karşısında yer alan 7,40 × 6,00 m. ölçülerindeki ana eyvana avludan üç basamaklı merdivenle çıkılır. Sivri kemerli bir tonozla örtülü olan eyvanın iki yan duvarında karşılıklı birer niş bulunmaktadır. Eyvanın iki yanında yer alması gereken kare planlı odalar bugün yıkıktır. Ayakta kalan kısımlarından her iki mekânın da üçgenler üzerine oturan kubbelerle örtülü olduğu ve eyvanın her iki yanından avluya açılan birer kapının bulunduğu belli olmaktadır. Avlunun sağında mescidle avlu arasında bugün dikdörtgen planlı iki oda yer almaktadır. Tamamı mevcut olmayan bu talebe odalarının avlunun her iki yanında dörderden toplam

sekiz adet olduğu kalan izlerden anlaşılmaktadır. Odaları avluya bağlayan sivri kemerli alınlıklara sahip kapı açıklıkları örülerek kapatılmıştır. Kemerlerin köşe dolguları, firuze ve açık kahverengi çinilerle mozaik tekniğinde yapılmış çeşitli geometrik ve yıldız motifleriyle süslenmiştir. Ayrıca üstteki dikdörtgen alanlarda, koyu mor sırlı çinilerden kesilerek firuze sırlı çiniler arasına yerleştirilen zarif örgülü küfi yazılarda Âyetü'l-kürsî yer almaktadır.

Minare kesme taştan yapılmış kare kaide üzerinde yükselmektedir. Kaidenin ön yüzü, düğümlü geçmeli kaval silmelerin çevrelediği kıvrık dallı rûmiler ve yapraklarla süslüdür. Üstte dilimli bir kemercik şeklinde düzenlenmiş olan mazgal çerçeve içine alınmıştır. Minare küpü mavi sırlı tuğlalarla süslenmiş olup üstünde sıvalı bir bölüm vardır. Burada vaktiyle çini bir kitâbenin bulunması kuvvetle muhtemeldir. Onikigen bir geçiş bölümünden sonra çokgen gövde yükselmektedir. Dilimli olan gövdede dilimlerden köşelere gelen dördü yuvarlak, cephelere gelen diğer dördü ise köşeli olup aralarında yarım daire şeklinde firuze sırlı tuğlalar mevcuttur. Bu tuğlaların iki yanı da ince lâcivert çinilerle belirginleştirilmiştir. Gövdedeki dilimler, mavi ve mor renkte sırlı tuğlalarla yapılmış kabalarla süslü olup zikzaklı bir düzende yerleştirilmiştir. Şerefe altındaki dolgular dökülmüştür. Eski fotoğraflardan anlaşıldığına göre ikinci şerefeye kadar aynı dilimler daha keskin yuvarlak profiller verecek şekilde devam etmekteydi. İkinci şerefe altının mukarnaslı olduğu ve daha yukarıya doğru da gövdenin tamamen yuvarlak yivlerle devam ettiği yine bu eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır.

Bugün yıkılmış olan bitişikteki mescidin kare planlı olup üzerinin kubbe ile örtüldüğü ve önünde de zamanla değişikliğe uğramış bir hazırlık mekânının bulunduğu bilinmektedir. İçeride duvarların ve mihrabının da vaktiyle çinilerle süslü olduğu tahmin edilebilir. 1901 yılında yıldırım düşmesi yüzünden yıkılan minare mescidin kubbesine zarar vermiş ve yapı tamire muhtaç bir durumda on sekiz yıl ayakta durmuş, 1929 yılında tamamen yıktırılarak ortadan kaldırılmıştır.

Medresenin öne çıkıntı yapan taçkapısıyla aynı hizada olan minare kaidesi arasında vaktiyle bir de sibyan mektebi bulunuyordu. Cephesinde dikdörtgen açıklıklı iki pencereye sahip olduğu eski fotoğraflardan anlaşılacak mektebe medresenin

avlusundan geçiş sağlanmaktaydı. Mescidin yıktırılmasından sonra bu mektep de ortadan kaldırılmıştır. 1876 ve 1899 yıllarında tamir gördüğü bilinen medrese son yıllarda yeniden elden geçirilmiş olup bugün Taş ve Ahşap Eserleri Müzesi olarak kullanılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

F. Sarre, *Denkmäler Persischer Baukunst, I. Die Seldschukischen Denkmäler von Konia*, Berlin 1910, s. 133-134, pl. 189-190; Faik Soyman – İbrahim Tongur, *Konya Eski Eserler Kitavuzu*, Konya 1944, s. 44-45; Konyalı, *Konya Tarihi*, s. 802-817; Aptullah Kuran, *Anadolu Medreseleri*, Ankara 1969, I, 54-55; Adnan Turani, *Dünya Sanat Tarihi*, Ankara 1971, s. 291-293; Metin Sözen, *Anadolu Medreseleri-Selçuklu ve Beylikler Devri*, İstanbul 1972, II, 69-74; Şerâre Yetkin, *Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*, İstanbul 1972, s. 82-84; Celâl Esad Arseven, *Türk Sanatı Tarihi*, İstanbul, ts. (Maarif Basımevi), s. 127-128; Hüseyin Rahmi Ünal, *Osmanlı Öncesi Anadolu-Türk Mimarisinde Taçkapılar*, İzmir 1982, s. 25, 36, 70; Orhan Cezmi Tuncer, *Anadolu Selçuklu Mimarisine ve Moğollar*, Ankara 1986, s. 10-11; Ara Altun, *Ortaçağ Türk Mimarisinin Anahatları İçin Bir Özet*, İstanbul 1988, s. 82; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, Ankara 1990, s. 211-212; Sadi Bayram – Ahmet Hamdi Karabacak, "Sahib Ata Fahrü'd-dîn Ali'nin Konya, İmaret ve Sivas Gökmedrese Vakfıyeleri", *VD*, sy. 13 (1981), s. 31-69; Haşim Karpuz, "Konya'da Selçuklu Medreseleri", *Sanatsal Mozaik*, sy. 33, İstanbul 1998, s. 52-58.

DOĞAN YAVAŞ
AHMET VEFA ÇOBANOĞLU

İNCİL (الإنجيل)

Hz. İsa'ya verilen ilâhî kitabın
Kur'an'daki adı.

İncil kelimesinin aslı "iyi haber, müjde" anlamında Yunanca euaggelion (euangelion) olup Latince'ye evangelium, Fransızca'ya évangile olarak geçmiştir. İngilizce'deki karşılığı ise eski İngilizce godspel kelimesinden gelen gospels'dir. Euaggelion kelimesinin ya doğrudan veya Habeşçe şekli olan wangel kanalıyla Arapça'ya incil olarak geçtiği ileri sürülmektedir (Jeffery, s. 71-72; *EI²* [Fr.], III, 1235). İncilin Arapça necl kökünden türediği yolundaki görüş temelsizdir (*Lisânü'l-Arab*, "ncl" md.; Zemahşerî, I, 410; Mevhûb b. Ahmed el-Cevâlikî, s. 230; Fahreddin er-Râzî, VII, 159-160).

İncil (euaggelion) kelimesini, Ahd-i Cedid külliyatı içinde hristiyanî anlamda ilk defa Pavlus "İsâ tarafından öğretilen yeni doktrin" anlamında kullanmıştır. Pavlus hristiyan doktrinini kendi anladığı şekilde yaymış ve bu yorumu "benim incilim"